

1951. Vice ordförande i styrelsen för sällskapet Eugeniahemmet 1956, ledamot av direktionen för Allmänna barnhuset 1951, ordförande där sedan 1963.

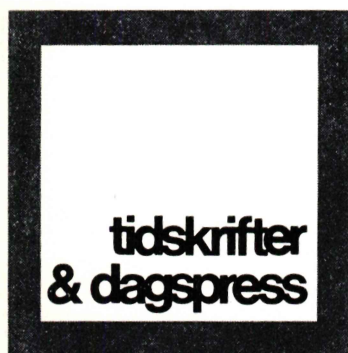
Medicinalrådet *Stig Lindgren*, f. 1903, Umeå, med. dr., docent i kirurgi Uppsala, sedan 56, överläkare i Falun 53—64, medicinalråd sedan 64. Ledamot i medicinalstyrelsens vetenskapliga råd sedan 53.

Medicinalrådet *Henry Sälde*, f. 1916, med. dr. 52, docent i psykiatri Uppsala sedan 53, överläkare Ulleråkers sjukhus 57, ch:läk sedan 63, (tjl) tf. medicinalråd på mentalsjukvårdsbyrån sedan 64.

Medicinalrådet *Sven Åke Lindgren*, f. 1927, docent i yrkesmedicin Karolinska institutet 62, sakkunnig i inrikes- och socialdepartementen i frågor angående yrkes-

medicinens organisation m.m. 62—65, verkställande ledamot i arbetsmedicinska nämnden 65—66, medicinalråd 66.

Avdelningschef *Tryggve Foghelin*, f. 1915, Jur. Kand. tf. byråchef i socialstyrelsen 1965. Sekreterar- och utredningsuppdrag, chef för lagbyråns administrativa sektion i Socialstyrelsen.

Red: E. Husmark och Y. Karlsson

Döds- och livshjälp

"Vi står inför ett etiskt dilemma som är nästan outhärdligt." Så yttrade sig en riksdagsman enligt *Dagens Nyheter* i en underledare den 17/11.

Men outhärdligt främst för vem? — det åtminstone borde kunna ge någon liten vägledning. Vi har haft nog av tredje mans samvetsvåda och ansvarstagande inför människor som inte vill leva och hindras att dö, vare sig de sedan är självmordskandidater eller hopplöst och plågsamt dödsjuka. Det aktiva ansvaret att ge döds-hjälp genom att inte i varje läge sätta in varje livsuppehållande och döendeförlängande behandling, eller att i samråd med kolleger avbryta en livsuppehållande behandling som visar sig utsiktslös (vilket länge praktiserats på sina håll, enligt ett TV-program nyligen) utgör åtminstone ett handlande som kan diskuteras och regleras och som förvisso inte är lättbedömt.

DN vänder sig mot läkarnas ambitioner i den situation som råder, frågar efter hur ansvaret manifesteras och utkräves då läkaren tvär sina händer med "principen om livets helighet". Tidningen talar om dessa bekymmer som privata samvetsfrågor då en människa av läkaren döms till onödiga och meningslösa plågor.

Det ansvarstagande i dödshjälpsdilemmat som är enbart passivitet låter sig väl aldrig angräpas lagligt och författningsenligt, och det har ju också starkt stöd i den traditionella läkaretiken; därför kan det bli frestande som undanflykt inför den helt nya moraliska och mänskliga problematik vi fått genom de nya medicintekniska genombrotten. De förvandlar den fordom fasta gränsen mellan liv och död till en skymningszon mellan hjärtliv och hjärndöd och mellan mänskligt liv med medvetandepotential och omänskligt liv utan chans till framtida medvetande, och de ger också möjligheter att förlänga dödsprocessen med plågor utan ände för ett liv utan hopp.

Dessa bedömningsssvårigheter är inte bara läkaretiska, konstaterar tidningen. En ny läkaretik utan fixering till Hippokrates tycks behöva övervägas. Gällande principer om att alla liv är likvärdiga hjälper inte då man tvingas besluta avbrott i behandling av en döende för att kunna rädda en skadad med livschans. Om man inte nu tar ställning till problemet hjärtdöd-hjärndöd skjuter man bara problemet framför sig. När hjärtan eller

andra livsviktiga organ kan transplanteras står man inför den avgörande situationen att bestämma om hjärtdöda människor som biologiska preparat skall fungera som organdonatorer eller inte.

Vem vågar här inta den ena eller den andra ståndpunkten? Och vem kan å andra sidan våga se att hur man än väljer så har man satt den enes liv i den andres livs tjänst, eller satt den enes liv på spel för att kanske bara meningslöst hålla den andres uppe med konstgjorda medel, i en principens namn. Det finns inte längre några självklara svar, några inte si eller så stötande lösningar på dessa problem; men det finns heller ingen väg udenom dem.

Tidningen talar om "de nya medicintekniska genombrotten" som en av orsakerna till de svåra etiska bedömningsfrågorna i dag. Det bör tilläggas att sådana genombrott även i fortsättningen kan komma att ske. Riktiga är väl då att ytterligare avvakta den tidpunkt då en ändring kan bli absolut nödvändig i stället för att nu söka desperata utvägar som ingen vill beträda.

De människohjärtan som transplanteras i dag fungerar som automater utan nervsamband med mottagaren. Framdeles är det tänkbart att hela det organiska hjärtat kan ersättas av en sinnrik plastpump.

Medborgarrätt eller socialhjälp?

Familjepolitiska kommitténs förslag till graderat barnstöd gör inte anspråk på att presentera en allomfattande familjepolitisk reform. Kommittén skall också utreda frågan om kostnaderna för vård och tillsyn av barn och det eventuella behovet av samhällsstöd till familjerna för sådana ändamål, förklarar riksdagsman *Nils Carlshamre* (h) — ledamot i familjepolitiska kommittén och den som utpekats som idégivare till förslaget — i *Svenska Dagbladet* (1/10).

Carlshamre avisar kritiken mot kommittén för bristande samordning med skatteberedningen och förklarar att kommittén valt att lägga fram förslaget om barnstödet så snabbt, därför att det nuvarande familjestödet blivit så snedvridet att det inte motsvarar de enklaste anspråk på rättvisa.

Inkomst- och barngraderat stöd kan ges för en kostnadsökning på 200 miljoner — skulle man ge lika åt alla i allmänt barnbidrag och nå samma effekt för de sämst lotade skulle det kosta det tiodubbla.

Man kommer inte ifrån frågan: skall vi avstå från att hjälpa dem som verkligen är i överhängande behov av hjälp, därför att vi inte samtidigt kan ge lika mycket åt dem som inte behöver någon hjälp eller har ett långt mindre behov av stöd?

Familjepolitiska kommittén har gjort en riktig värdering och förbättringarna måste sättas in där de bäst behövs. Det finns inte något principiellt stötande i graderade familjebidrag, anser *Aftonbladet* (25/10), men vidhåller sitt krav på att reformerad familjebeskattnings bör införas samtidigt. Tidningen, som tidigare skarpt kritiserat graderat familjestöd, erkänner nu (2/10) att kritiken förlorat i tyngd genom de data som redovisats om en del barnfamiljers ekonomiska situation och ett närmare

studium av vad de alternativa lösningarna innebär.

Riksdagsman *Ingemar Mundebo* (fp), som i ett särskilt yttrande talar emot kommitténs förslag, klarar i *Aftonbladet* (2/10) att kommittén inte tillräckligt beaktat den genomgripande förändring det första barnets ankomst innebär för en familj. 1969 kommer barnfamiljernas medianinkomst att ligga på en nivå som för över hälften av enbarnsfamiljerna innebär lägre barnbidrag än nu. Det är en märklig reform, som inte är rimlig.

Det finns två andra vägar som är bättre. Man kan antingen höja de allmänna barnbidragen och tills vidare behålla familjebostadsbidragen (och då ta bort orimliga bidragsvillkor som nu finns) eller höja de allmänna barnbidragen och införa familjetillägg till familjer med många barn och låga inkomster samt till ensamstående barnförsörjare.

Förslaget om graderade barnbidrag är ett så viktigt avsteg från den nu förhärskande principen om lika barnbidrag oavsett inkomsten att vi inte kan acceptera det, hävdar *Arbetet* (25/10). Det kan i första ögonblicket synas värdefullt från social rättvisesynpunkt men samtidigt förlorar det sin karaktär av medborgerlig rättighet och blir ett bidrag av mera social karaktär.

En fara med kommitténs nödlösning är att den kan bli alltför permanent både i tid och omfång, skriver *Dagens Nyheter* (26/10).

Det kan försvåra möjligheterna att ordna ett speciellt bostadsstöd för låginkomstfamiljer just när ett sådant blir ännu behövligare, nämligen när hyresregleringen slopas i bristorterna och ett tryck uppåt på hyrorna sätter in.

Främlingshat

Så länge svenskarnas kontakt med främmande folkslag inskränkte sig till en och annan neger eller indian från en kringresande cirkus gick det bra att upprätthålla anseendet som tolerant nation i rasfrågor. Men när invandrarströmmen ökade visade det sig att den svenska toleransen inte är så fast grundad. Många kamouflerar sitt främlingshat genom att framhålla påstådda orättvisor: utlännningar kommer hit och får fina lägenheter, medan många svenskar blir utan, de får jobb osv. — men sanningen är med enstaka undantag en helt annan, hävdar *Arbetet* (26/10) och hänvisar till en undersökning om invandrande jugoslaver i Malmö, som jämförts med en lika stor grupp svenskar som också flyttat dit.

Trots att jugoslaverna lever under betydligt svårare förhållanden än svenskarna, med sämre ekonomisk bakgrund, sämre arbete, sämre lön och framför allt sämre — för att inte säga rent hälsovådliga — bostäder, utnyttjar de inte socialhjälp mer än svenskar.

I själva verket känner de mycket litet till våra sociala förmåner och vet inte vart de skall vända sig för att få hjälp i en nödsituation.

Detta måste avhjälpas, samtidigt som samhället ser till att invandrarna lär sig förstå svenska så snart som möjligt. Språksvårigheterna är nämligen en av de viktigaste orsakerna till den bristande anpassningen. Men jämsides med dessa åtgärder bör hos svenskarna en förståelse för utlänningsarnas problem växa fram — utan dem skulle den industriella expansionen i Sverige inte gått så snabbt. Vi tjänar alltså på utlännarna, men det är inte den krassa synpunkten, som bör få avgöra vår inställning till dem. Det är tolerans och vanlig, enkel medmännisklighet som behövs.

Glöm inte pappa

Könsrollsdebattörerna talar om den förödande inverkan alternativet som hemmafru och barnavårdare har för den yrkesutbildade kvinnan och man hävdar att samhället bör hjälpa familjerna så att kvinnan så fort som möjligt kan återgå till sitt arbete, när hon fött barn. Man pläderar för barnhem, men det märkliga är att man så gott som helt försummat att tänka på barnen och deras utbildning, skriver lektor *Thord Erasmie* i en understreckare i Svenska Dagbladet (17/10). Det skulle ur samhällselig synpunkt vara praktiskt om daghemmen vore utvecklingsbefrämjande — därför är det oportunt att "tycka bra" om daghemmen. Erfarenheter från barnhem visar att brist på modersomvårdnad gav negativa verkningar och för barn under två år kan även vistelse på daghem betraktas som olämplig. Att argumentera för daghem som enda alternativ för de minsta barnens tillsyn är att blunda för de allvarliga risker som troligen finns.

Det mest betänkliga är att samhället inte informerar föräldrarna om de effekter som kan uppkomma om barnet alltför tidigt placeras i daghem. Det är frapperande att man i könsrollsdebatten endast accepterar de fakta som styrker de egna antagandena. I stället övervärderar man undersökningar som vid ytlig tolkning skulle peka på en positiv effekt av daghemsvistelse.

I första hand bör man satsa på en barntillsyn inom familjen när barnen är under fyra år. Det är kanske orealistiskt i dagens läge men kanske kunde en omdisponering av pengarna som satsas på daghem ge möjlighet för de små barnen att få sin första uppfostran i hemmet. Mödrarna kunde ges ett alternativ till barntillsyn — t.ex. en hemhjälpinstitution, anser lektor *Erasmie*.

I stället för att satsa miljoner på daghem borde man inrätta en

helt ny utbildningsform, där de flickor som har intresse för hushåll och barnavård skulle kunna få en kvalificerad utbildning i hushållsämnen, barnavård och utvecklingspsykologi. Dessa utbildade flickor skulle sedan erhålla reglerad arbetstid och marknadsmässig lön. De familjer som inte ekonomiskt kunde klara denna merutgift för barntillsyn skulle erhålla subventioner. Om myndigheter och allmänhet bibringades uppfattningen att hushållsarbete och barnavård var något kvalificerat, så skulle även husmoderns status stiga och många kvinnor skulle välja att stanna hemma och sköta sina barn några år. Det förhåller sig säkert i dag så att många kvinnor mot sin vilja ger sig ut i förvärsarbete.

Ointresset för den dagliga pappapåfrågnarons eventuella betydelse och det starka intresset för den permanenta mammanärvarons vikt har snedvridit den s.k. könsrollsdebatten om barnfostran och barntillsynens problem. Radikallerna har väl mycket låtit sig tvingas in i en kanske delvis ohållbar och säkert onödigt försvarsposition, där det ibland tycks gälla att förneka också möjligheten att mödrars yrkesarbete och främmande barntillsyn kan vara problematiska för barns harmoniska mognad, skriver *Dagens Nyheter* (20/10).

Kärnfrågan är ju inte om den konstanta mammanärvaron har vissa fördelar, vilket den säkert har periodvis, utan hur man kan avväga dess eventuella fördelar mot dess eventuella nackdelar, och därpå i sin tur väga utfallet mot andra hänsyn: till familjens ekonomi, de låsta mödrarnas vantrivsel och barnisolerade faders främlingskap, kvinnornas emancipation till egen och männens fromma, de rigida könsrollernas uppluckring.

Antag att forskningen kom fram till att småbarn som saknar heldagskontakt med fadern skadas i sin utveckling och att det särskilt gällde småpojkar, vilket vore en förklaring till att personlighetsstörningar som tar sig uttryck i

asociala symtom är så mycket vanligare hos pojkar och män än flickor och kvinnor. Naturligtvis skulle inte ens det leda till att breda opinioner vände sig mot faders förvärsarbete. Men när det gäller mödrarna motiverar hänsynen till barnen helt mödrarnas och familjernas val.

Den psykologiskt-moraliska förställningen att barnet enligt naturens ordning ständigt behöver mamman mycket mer än pappan i sin närhet skapar ett socialt tryck mot och ibland skuld känslor hos förvärsarbetande mödrar. Ändå talar mycket för att den negligerade papparollen är väl så viktig och ödesdiger för barnen som den ständigt hett dryftade mamma- rollen, anser DN.

I sanning, det kan inte vara lätt att vara spädbarnsmamma med gedigen yrkesutbildning i dessa dagar. Det ena läget i könsrollsdebatten (här företrätt av lektor *Erasmie*) känner det psykologiska trycket från radikallerna så svårt att man anser att modern därför mot sin vilja tvingas ut i förvärs- livet. Den andra skolan — DN — anser att det psykologiska trycket verkar åt motsatt håll — att modern får skuld känslor om hon förvärsarbetar!

Lektor *Erasmies* förslag att ta miljoner från daghemmen och satsa dem på att utbilda unga flickor till att passa barn i hemmen är naturligtvis orealistiska. Dessutom är det med författarens egna tankegångar om den farliga modersdeprivationen lätt förbryllande. Ur "krasst samhällsekonomisk" synvinkel är planerna också omöjliga — för att inte tala om vilket dråpslag det skulle bli mot övriga värdyrken om nu hemhjälpinstitutionen mot all förmodan skulle bli populär.

Agitationen för hemmakvinnornas mobilisering i yrkesarbete ser för övrigt ut att tappa fotfästet om den mörka prognosen ifråga om arbetstillgången blir verklighet.

Reaktiverad syster

11 procent av en grupp på 592 sjuksköterskor som de senaste fem åren gått igenom reaktiveringskurs hade inte arbetat inom sjukvården efteråt, konstaterade arbetsmarknadsstyrelsen efter en enkät. I april i år hade 37,8 procent av dem deltidstjänst och 27 procent arbetade heltid. Under denna månad tjänstgjorde 35,5 procent inte alls — hälften av dem var sjuksköterskor med fler än två barn och hade svårigheter att klara både familj och yrkesarbete, erinrar *Svenska Dagbladet* (8/11).

Många har tydligen *velat* återgå i tjänst och därför genomgått reaktiveringskurs — men sedan inte kunnat klara dubbelarbetet och följaktligen fått stanna hemma. I detta sammanhang observeras att ett stort antal som skäl för utebliven tjänstgöring redovisat otillfredsställande anordningar för barn tillsyn och brist på boende- eller familjeservice. Bättre förhållanden i dessa avseenden skulle av allt att döma innebära mindre bortfall av sjuksköterskor, som blivit reaktiverade.

24 procent av dem som gått igenom kurs men inte tjänstgör ändå ansåg att nettoförtjänsten skulle bli för liten. Det är en hög siffra med tanke på att undersökningen omfattar reaktiverande med starkt intresse för förnyad tjänst. Om många bland dem an-

ser förtjänsten för liten hur skall det då inte vara bland sådana som aldrig anmält sig till någon efterutbildning utan konsekvent föredragit att stanna hemma? En ny tankeställare i en ofta diskuterad fråga...

Satir omöjlig vid sammanträden

"Satir är det farligaste som finns att använda i Sverige." "Den breda publikens smak är ganska primitiv." Sådana uttalanden har gjorts i anledning av tittarstormar i TV:s underhållningsprogram ibland. Iakttagelsen är nog ganska riktig. Den tar sig också uttryck i det personliga umgänget och inom yrkesutövning i skilda branscher. Läkarna t.ex. och sannolikt advokater och lärare måste akta sig för att pröva så farliga språkliga svängar som ironiska och raljerande uttalanden i yrkesutövningen. Ett språkbruk fullt av ironier och satiriska vändningar är vanligt i kamratkretsar under akademisk utbildning. Där får nybörjarna snart lära sig en anpassning, även att hjärtligt uppskatta kvicka vändningar av denna art. Studentspexet kan stå som prototyp för en skämtsamt satirisk framställ-

ning på högre nivå ifråga om underhållning. Författare och kåsörer förstår ofta utnyttja satirens och ironiens vapen på rätt sätt. Däremot går det mindre bra vid kommunala sammanträden. Inte heller i riksdagen ser det ut som om man rätt förmådde uppfatta en kvickhet av detta slag om någon talare vid enstaka tillfällen skulle våga försöka.

Dagens Nyheter har gjort en enkät bland några kända. Ulf Thorén, som i likhet med Danielsson och Alfredson faktiskt lyckats få igenom det farliga språkbruket utan svårare kritik, vitsordar dock att ironi och satir är livsfarliga. "Läsarna läser vad de läser och ser vad de ser. Det är ett vetenskapligt faktum att de flesta människor är lite för dumma", säger Ulf Thorén. Bengt Lagerkvist konstaterar att lärare som använder ironi sårar eleverna oerhört. Detta stämmer nog också med de flestas erfarenhet. Per-Martin Hamberg menar att vi saknar skämtpress här i landet och att satiren inte är etablerad som i andra länder. Han vill ändå försöka fortsätta. Inte heller Mats Rehnberg anser att vi kan offra satiren för den breda smakens avvärande reaktioners skull. "Satir har existerat i alla tider. Varför skulle man sträcka vapen efter årtusenden?"

socialmedicinsk tidskrift

Prenumerationspris:

Helår kr 30, halvår kr 16.

För studerande helår kr 16.

Lösnummer kr 3: 50 (specialnummer kr 4)

Tidskriften utkommer med 10 nummer per år (1 per månad utom juli och augusti).

Återgivande helt eller delvis av originalartiklar ur **smt** utan angivande av källan förbjöds.

Annonssavdelning:

Red. Nils Byttner, Strandliden 60, Vällingby.

Tfn 08-38 52 99, 38 77 58.

Annonsspriser:

Omslagets andra sida kr 500, omslagets fjärde sida kr 600, första inlagssidan kr 500, helsida kr 450, halvsida kr 250, kvartsida kr 150. mm-pris kr 1: 25 pr enkel spalt 70 mm.

Spalthöjd 210 mm, spaltbredd 70 mm, sidans bredd (2 spalter) 150 mm.